

Issues of law enforcement: theoretical-legal aspect

Проблеми правозастосовної діяльності: теоретико-правовий аспект

Nataliia Koval

Key words:

realization of the law, law enforcement activity.

Ключові слова:

реалізація права, правозастосовна діяльність.

Постановка проблеми. Застосування права досить часто виступає гнучкою та дієвою частиною масштабного та складного механізму, який певною мірою забезпечує здійснення реалізації права як такого. З огляду на те, що правозастосування є організаційно-правовим видом здійснення державно-владної діяльності, в багатьох випадках воно може виступати у вигляді складного комплексу матеріально-правових, процесуальних, організаційних, інформаційних, психологічних зв'язків і відносин. Також у правозастосуванні не тільки вагомо, а й, очевидно, виявляються різні фактори: і соціальні, і політичні, й економічні, що дає змогу суб'єктам правозастосування їх відчувати, сприймати, оцінювати та, своєю чергою, узагальнювати для інших суб'єктів суспільства. Вагома роль зазначеної діяльності в державних та суспільних відносинах зумовлює необхідність подальшого дослідження співвідношень понять правореалізації та правозастосування, а також виокремлення особливостей правозастосування при цьому.

Мета і завдання дослідження. З огляду на те, що правозастосовна діяльність є сукупністю дій, пов'язаних із реалізацією правових норм, необхідно розглянути співвідношення застосування та реалізації права, виявити відмінності цих явищ, підкреслити особливості правозастосування.

Стан дослідження. Суттєвий внесок у розгляд зазначеної проблеми зробили вчені, які займалися проблемами реалізації права, зокрема проблемами правозастосування: Є.В. Васьківський, О.Ф. Кістяківський, Б.О. Кістяківський, С.С. Дністрянський, П.І. Люблінський, Г.Ф. Шершеневич – періоду кінця XIX – початку XX ст. Західними юристами, які згодом стали вважати стрижневою характеристикою і важливим проявом права не нормативну систему, а правозастосування та правозастосовні акти, були Є. Ерліх, К. Левеллін, Р. Паунд, О. Холмс, Ж. Карбоньє.

Серед вітчизняних вчених, котрі досліджували поняття «правореалізація» та «правозастосування», були В.В. Лазарєв, І.Я. Дюрягін, А.С. Піголкін, М.Н. Ніколаєва, С.М. Братусь, С.С. Алексєєв, Ю.С. Решетов, П.М. Рабінович, О.Ф. Скакун, В.Д. Ткаченко та багато інших. Однак, якщо у з'ясуванні ознак та природи реалізації права ними було зроблено низку загальних висновків, то щодо поняття «правозастосування» є деякі розбіжності та неточності.

Виклад основних положень. Серед вчених періоду кінця XIX – початку XX ст. питання правозастосування трактувались в основному як питання «техніки права», «техніки тлумачення законів», як підведення окремих випадків життя під конкретні рішення, передбачені нормою в загальній формі та вирішення на основі цього реального життєвого факту. Розкриття змісту правозастосовної діяльності обмежувалось майже виключно формально-логічною основою, що суттєво звужувало рамки пізнання сутності цього правового явища. І вже дещо пізніше прихильники ідеї живого права стверджували, що життя права не в логіці, а в досвіді, і тому «книжкове право» має бути витіснено «правом життя».

Нині, внаслідок існування різноманітних наукових позицій щодо висвітлення співвідношення дефініцій правореалізації та правозастосування, виокремлюються різноманітні підходи щодо природи цих понять та взаємозв'язку між ними. Узагальнюючи за змістом визначення поняття реалізації права низки вчених (В.В. Лазарєв, І.Я. Дюрягін, А.С. Піголкін, М.Н. Ніколаєва, С.М. Братусь, С.С. Алексєєв, Ю.С. Решетов), доходимо висновку, що вони в основному збігаються, а отже, реалізація права можна трактувати як здійснення приписів правових норм у фізичній або вербальній поведінці суб'єктів, реалізацією права є складний процес, під час якого приписи закону втілюються в реальне життя і таким чином забезпечується певний стан правопорядку й законності в суспільстві та існування держави загалом.

За загальним правилом, безпосередня реалізація норм права здійснюється без участі органів держави. Але буває так, що наявність наявних форм – виконання, використання і дотримання, є недостатньою для повної реалізації приписів, закладених у правових нормах. У багатьох ситуаціях норми права, навіть цілі галузі права, не можуть бути реалізовані шляхом простого волевиявлення осіб, яким вони адресовані, суб'єктивні права і юридичні обов'язки не можуть виникнути і реалізуватися без державного втручання, тобто без правозастосовної діяльності¹. Отже, виникає необхідність владного впливу компетентних органів, окремих суб'єктів, які наділені державно-владними повноваженнями, на процес реалізації встановлених правил, що передбачає собою правозастосовну діяльність.

Щодо визначення правозастосовної діяльності та її місця у процесі реалізації права, то науковці не дійшли єдиної думки з цього приводу. Одні трактують правозастосування як прийняття індивідуально-конкретних, державно-владних правових актів при вирішенні юридичних справ компетентними органами держави, громадськими організаціями і службовими особами^{2,3,4}, інші до правозастосування відносять також дії громадян щодо здійснення суб'єктивних прав у правовідносинах^{5,6}. Деякі виділяють таку характерну рису правозастосовної діяльності, як її управлінський характер, спрямований на забезпечення неухильного втілення в життя загальних програм, закріплених у нормах права^{7,8}: правозастосовна діяльність – це владна діяльність спеціальних, уповноважених на це суб'єктів, яка полягає у прийнятті індивідуально-правових приписів на основі чинного законодавства й відповідно до встановленої законом процедури⁹. Отже, однією з особливостей правозастосування є наявність суб'єктів – державно-владних органів та прийняття ними правових актів як результатів правозастосовної діяльності.

Зокрема, С.С. Алексєєв зазначає, що «на практиці застосування норм права є безперервним процесом, який тісно пов'язаний із процесом юридичного пізнання, в процесі якого відбувається звернення чи до фактів, чи до юридичних норм; на основі аналізу норм виникає необхідність більш глибоко досліджувати фактичні обставини; аналіз же фактичних обставин змушує знову звернутися до норми, уточнити окремі юридичні питання тощо»¹⁰. І.Я. Дюрягін доводить: «Застосування права поряд із правотворчістю і плануванням є одним зі способів державно-владного впливу на суспільні відносини, їхнього регулювання»¹¹. В.М. Горшенев є прихильником думки, що правозастосовна діяльність є сукупністю специфічних, організаційних форм та засобів, за допомогою яких забезпечується безперервність процесу владної реалізації нормативно-правових приписів, шляхом наділення одних учасників відносин суб'єктивними правами та покладення на інших відповідних юридичних обов'язків або шляхом розгляду (вирішення) питань про наслідки правових спорів та правопорушень¹².

Визначення правозастосування та виділення його особливостей суттєво залежить від того, як воно співвідноситься з основними формами реалізації права – виконанням, дотриманням і використанням. Погляди науковців щодо співвідношення між реалізацією та застосуванням права також різняться. Деякі вчені ототожнюють поняття «застосування» і «виконання». Н.Г. Александров, наприклад, вважав, що застосування норм права – це прийняття індивідуально-конкретних державно-владних правових актів з ототожненням застосування права з його реалізацією, яка також полягає у втіленні правових норм у фактичній діяльності органів, організацій і посадових осіб¹³. Інші вчені (Я.М. Брайнін, В.Д. Сорокін) застосування визначають як доповнення відповідних його загальних норм до конкретних фактів, що мають юридичне

¹ Загальна теорія держави і права / За ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. Х.: Право, 2002. с. 361–365

² Лисенков С.Л. Загальна теорія держави і права. Навчальний посібник. К.: «Юрисконсульт», 2006. 355 с.

³ Юсупов В.А. Правоприменительная деятельность органов управления. М., 1979. 176 с.

⁴ Дюрягин И.Я. Применение норм социалистического общенародного права органами советской общественности: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Свердловск, 1965. 22 с.

⁵ Шахов И.Б. Правоприменительная деятельность: Правовые формы деятельности в общенародном государстве. Харьков, 1985. 58 с.

⁶ Шахов И.Б. Правоприменительная деятельность: Правовые формы деятельности в общенародном государстве. Харьков, 1985. 173 с.

⁷ Томаш А. Судья и общество. М., 1980. 174 с.

⁸ Томаш А. Судья и общество. М., 1980. 174 с.

⁹ Дюрягин И.Я. Применение норм советского права. Свердловск: Изд-во Свердловского юрид. ин-та, 1973. 42 с.

¹⁰ Лазарев В.В. Применение советского права. Казань, 1972. С. 56

¹¹ Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посіб. 5-те вид. зі змін. К.: Атіка, 2001. С. 134.

¹² Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Перекл. з рос. Х.: Консум, 2001. С. 16–18.

¹³ Теорія держави та права: Посібник для підготовки до іспитів / С.М. Тимченко, Р.А. Калюжний, Н.М. Пархоменко, С.М. Легуша. К.: Вид. Паливода А.В., 2005. 118 с.

значення^{14,15}. Я.С. Міхаліак вважає застосування є способом реалізації права, що породжує виникнення, зміну і припинення конкретних правовідносин до юридичних наслідків¹⁶. П.М. Рабінович стверджує, що застосування правових норм – це організаційно-правова діяльність компетентних органів, уповноважених на це громадських об'єднань або їх посадових осіб¹⁷. С.С. Алексєєв, Ю.С. Решетов обґрунтовують, що застосування норм права є особливою стадією в процесі його реалізації, що одночасно включає і форми реалізації з боку правозастосовних органів^{18,19}. М.В. Вітрук, В.В. Лазарєв стверджують, що правозастосування є особливою формою, способом реалізації^{20,21}. В.Н. Карташов визначає випадки, коли застосування виступає способом реалізації – якщо права й обов'язки передбачені, але не можуть виникати й бути реалізовані в результаті дотримання, використання прав і виконання обов'язків²². І.Я. Дюрягін визначає правозастосування як особливу форму його реалізації²³. Остання позиція нині є домінуючою і академічною^{24,25,26}.

Одночасно є погляди, що саме законодавець визначає, в яких випадках правозастосування є обов'язковим, а в яких факультативною стадією розвитку й організації матеріальних відносин у загальному механізмі здійснення права. Межі правозастосування у сфері регулювання й захисту матеріальних відносин та коло суб'єктів, що застосовують право²⁷, теж визначені в законі, оскільки правозастосування не дає реалізації кінцевого результату, хоча й спрямоване на такий результат, тобто на здійснення прав у фактичній поведінці^{28,29,30}. Така позиція дає змогу стверджувати, що система норм права впливає на правозастосовну діяльність таким чином, що зміст законів визначає випадки необхідності правозастосування та його межі.

Цікавими з цього приводу є погляди В.Д. Ткаченка. Застосування права, зазначає він, є етапом реалізації права. «По суті, – пише В.Д. Ткаченко, – правозастосування направлене на досягнення проміжної, а не кінцевої мети правореалізації і компенсує в такий спосіб нерозвиненість у суспільстві процесів саморегуляції»³¹.

О.Ф. Скакун зазначає, що правозастосування – «це владно-організуюча діяльність компетентних державних органів і посадових осіб, що здійснюється в процедурно-процесуальному порядку, яка полягає в індивідуалізації юридичних норм стосовно конкретних суб'єктів і конкретних життєвих випадків в акті застосування норм права»³². Така позиція, на нашу думку, потребує відповідного уточнення. Норми права застосовуються у разі правомірних дій суб'єктів права щодо реалізації прав і обов'язків, а також при вчиненні правопорушень, що передбачає необхідність застосування охоронних норм права як форми забезпечення їх реалізації. Як видається, процес охоронного правозастосування не варто розуміти лише як покладення відповідальності за скоєне правопорушення. Така правозастосовна діяльність охоплює набагато більшу кількість дій, метою яких є забезпечити дотримання заборон і виконання обов'язків, відновлення порушених прав потерпілих, а також забезпечення реалізації правових норм, що встановлюють юридичну відповідальність, що характеризує правозастосовну діяльність як форму забезпечення реалізації норм права у всіх випадках.

¹⁴ Вітрук А.М. О применении норм советского социалистического права. *Правоведение*. 1983. № 7. С. 23–26.

¹⁵ Керимов Д.А. О применении советских правовых норм // *Сов. государство и право*. – 1954. – №6. С. 135.

¹⁶ Теорія держави та права: Посібник для підготовки до іспитів / С.М. Тимченко, Р.А. Калюжний, Н.М. Пархоменко, С.М. Легуша. К.: Вид. Паливода А.В., 2005. С. 8.

¹⁷ Вопленко Н.Н. Социалистическая законность и применение права. Саратов: Наука, 1983. 174 с.

¹⁸ Недбайло П.Е. Применение советских правовых норм. М., 1960. 258 с.

¹⁹ Калмыков Ю.Х. Вопросы применения гражданско-правовых норм. Саратов, 1976. С. 15.

²⁰ Вітрук А.М. О применение норм советского социалистического права. *Правоведение*. 1983. № 7. С. 23–26.

²¹ Лазарев В.В. Применение советского права. Казань, 1972. 200 с.

²² Карташов В.Н. Правоприменительная практика в социалистическом обществе. Ярославль, 1986. 113 с.

²³ Дюрягін І.Я. Применение норм советского права. Свердловск: Изд-во Свердловского юрид. ин-та, 1973. 248 с.

²⁴ Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Перекл. з рос. Х.: Консум, 2001. 656 с.

²⁵ Решетов Ю.С. Реализация норм советского права. Казань: Тессей, 1989. 196 с.

²⁶ Загальна теорія держави і права / За ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. Х.: Право, 2002. 432 с.

²⁷ Лазарев В.В. Социально-психологические аспекты применения права. Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1982. 127 с.

²⁸ Загальна теорія держави і права / За ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. Х.: Право, 2002. 432 с.

²⁹ Дюрягін І.Я. Право и управление. М., 1981. 168 с.

³⁰ Марчук В.М., Ніколаєва Л.В. Нариси з теорії права: Навч. посіб. К.: Істина, 2004. 304 с.

³¹ Загальна теорія держави і права / За ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. Х.: Право, 2002. 432 с.

³² Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Перекл. з рос. Х.: Консум, 2001. С. 388–389.

Щодо випадків необхідності правозастосовної діяльності, найбільш прийнятною є така позиція більшості науковців: а) коли суб'єктивні права і юридичні обов'язки в осіб не можуть виникнути без владної діяльності компетентних органів держави або можуть виникати тільки після винесення індивідуального владного рішення державного органу; б) коли правовідносини, що виникають між сторонами, настільки важливі для суспільства, що в кожному випадку їх варто контролювати з позиції законності та закріплювати спеціальним рішенням компетентного органу; в) коли для виникнення певних правовідносин потрібне офіційне затвердження наявності або відсутності конкретних фактів; що мають юридичне значення; г) коли виникає спір із приводу певних фактів або відносин, змісту суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, який має юридичне значення і коли сторони самі не можуть виробити узгоджене рішення; ґ) коли вчинено правопорушення і необхідно визначити міру юридичної відповідальності особи, тобто, коли відповідно до приписів правових норм необхідно застосувати юридичні санкції. Також вищенаведені формулювання вказують на ще одну важливу особливість правозастосування, а саме владний характер.

Отже, правозастосування – це діяльність щодо застосування матеріальних норм права стосовно конкретних правовідносин – певне «посередництво» між законом і колом суб'єктів, на які поширюється його дія; діяльність, результати якої призводять до виникнення, зміни чи припинення прав та обов'язків учасників правовідносин.

Розглядаючи співвідношення правореалізації та правозастосування, варто звернути увагу на такі особливості.

Правозастосування є формою владного індивідуально-правового регулювання. Виконання, дотримання і використання є формами самореалізації власної поведінки учасників реалізації правових норм. Використовують права, виконують і дотримуються обов'язку ті суб'єкти, які є безпосередніми учасниками врегульованих диспозицією тієї чи іншої норми права суспільних відносин. Це підкреслює активну роль самих учасників суспільних відносин. Правозастосування як владна, юридично значима діяльність здійснює індивідуально-правове регулювання й конкретизує права та обов'язки тих суб'єктів відносин, що розглядаються.

Правозастосування відрізняється від його безпосередньої реалізації обов'язковістю й наявністю відповідної форми. Цей спосіб і форма визначаються державою залежно від її цілей та інтересів під час створення правового припису. При цьому існує взаємна зумовленість: потреба визначає необхідну норму, а норма визначає соціальний спосіб задоволення потреби.

Якщо цілі та інтереси держави, які передбачені нормою, не збігаються з інтересами суб'єкта права (суспільними інтересами, інтересами окремої суспільної групи, до якої належить суб'єкт) або з інших причин норма не придатна для задоволення потреби, то приписами, які роблять її обов'язковою, не можна забезпечити дієвість цієї норми. Відповідно, у конкретному випадку реалізація права суб'єктом – це фактичне його використання або невикористання.

Застосування норм права істотно відрізняється від цього. Остаточною метою застосування права також є задоволення потреби, проте ця потреба належить саме суб'єкту права. Орган, який застосовує право, є незацікавлена стороною, загальна влада, метою якого є точна й обов'язкова реалізація правового припису.

Якщо в реалізації права задоволення реальної потреби виявляється як первинне і з цим пов'язана відповідність нормі, то у застосуванні права первинним є відповідність нормі. При цьому, якщо розбіжність між реальною потребою суб'єкта права (суспільства, соціальної групи) і нормою права суттєва, то очевидно, що правозастосовник у своїй діяльності буде стикатися із впливом низки факторів, які зумовлені такою розбіжністю. Саме в цьому полягає особливість правозастосовної діяльності. В такому разі можливі два варіанти вирішення: або примусова владна реалізація права (використання державою переважно методів примусу, підпорядкування суспільства своїй волі), або координація діяльності під впливом соціальних умов, тобто адаптування інтересів держави до інтересів суспільства в процесі правозастосування.

З цього можна зробити висновок, що мистецтво правозастосовної діяльності при вирішенні справ, прийнятті рішень полягає в тому, щоб зуміти знайти рівновагу, збалансувати державну волю, зазначену в нормах права з урахуванням інтересів та потреб громадян, не порушуючи їхні права.

Одночасно, як відомо, діяльність правозастосовних суб'єктів регламентується процесуальними нормами права, а отже, останні є суб'єктами застосування матеріальних норм і одночасно суб'єктами реаліза-

ції процесуальних норм права. Відповідно, правозастосування як самостійна стадія правового регулювання може містити й елементи правореалізації. Тому помилки при реалізації процесуальних норм можуть призводити до прийняття помилкових правозастосовних актів³³.

Цікавим є критерій, який пропонується для відмежування правозастосування від інших форм реалізації. Ним є суб'єкт. На думку представників такого підходу, специфіка правозастосування проявляється саме в тому, що це є виключно уповноважені органи.

На основі підходу, що окреслює правозастосування як окрему стадію процесу реалізації, С.С. Алексєєв та І.Я. Дюрягін запропонували розподіл по типах: а) безпосередня реалізація, коли суб'єкти «без втручання ззовні» втілюють вимоги юридичних норм у своїй поведінці, здійснюють права та обов'язки; б) правозастосовна реалізація, тобто реалізація, що проходить особливу стадію – застосування права. Останній вид реалізації можна визначити як правореалізацію, опосередковану правозастосуванням. Окремі вчені доводять, що правозастосування може набути статус самостійної форми реалізації права тільки в тому разі, якщо дії з виконання правозастосовного акта визнати елементом самого правозастосування (Л.С. Явич).

З огляду на вищевикладене доречно виокремити такі наукові погляди щодо співвідношення та місця застосування права у процесі реалізації права: ототожнення правореалізації та правозастосування; визнання правозастосування стадією реалізації права, в якій визначається порядок реалізації певної норми права; виділення правозастосування самостійною формою реалізації права; виділення правозастосування ускладненою формою реалізації права, в якій знаходять прояв усі інші форми реалізації, тобто правозастосування одночасно об'єднує в собі ознаки і використання, і виконання, і дотримання права.

На доповнення вищезазначеного О.О. Уварова у своїй монографії «Принципи права у правозастосуванні: загальнотеоретична характеристика» зазначає, що правозастосовний орган у своїх безпосередніх діях може реалізовувати тільки процесуальні норми, якими регулюється його діяльність, які встановлюють його компетенцію. Що стосується норм матеріального права, то тут правозастосування є лише стадією правореалізаційного процесу. Сам правозастосовний акт потребує подальшої реалізації, яка буде проходити у формі виконання, використання або дотримання. Момент реалізації правозастосовного акта, таким чином, має збігатися з реалізацією норми права, на основі якої його було прийнято.

Висновки. Оскільки виконання, дотримання, використання є звичайними, простими формами реалізації, пов'язаними з діяльністю рядових суб'єктів, вони відбуваються за умов, коли права і обов'язки громадян реалізуються без конкретизації та індивідуального підходу. Правозастосування ж зумовлене природною потребою усунути перешкоди для нормальної реалізації права, його особливостями є те, що здебільшого така діяльність пов'язана з діяльністю спеціально уповноважених органів – суб'єктів, які наділені владними повноваженнями, в окремих випадках й недержавних суб'єктів, завершується прийняттям правового акта застосування права, в якому підтверджуються, встановлюються, змінюються або припиняються юридичні права й обов'язки персоніфікованих суб'єктів у конкретній життєвій ситуації.

Із зазначеного вище, на нашу думку, варто виділити правозастосування як особливу, специфічну форму реалізації права.

Анотація

У статті зазначається, що розвиток сучасного суспільства пов'язується з підвищенням ролі та значення правового регулювання. Саме рівень впорядкованості суспільних відносин, чітке визначення меж правового впливу, наявність дієвих механізмів реалізації права є важливими чинниками забезпечення ефективності права як засобу управління суспільством. Реалізація правових вимог завершує процес правового регулювання суспільних відносин, уособлюючи тим самим певний результат. Особливою формою реалізації права є правозастосування як найбільша за обсягом ланка юридичного процесу, спрямована на індивідуалізацію абстрактних правових приписів. Зміни, що відбуваються в суспільстві, реформування основних сфер його життєдіяльності потребують теоретичного переосмислення сутності, значення та природи правозастосовної діяльності. Це пов'язується з виникненням абсолютно нових суб'єктів правозастосування, трансформацією взаємовідносин його учасників, необхідністю теоретич-

³³ Лазарев В.В. Эффективность правоприменительных актов (вопросы теории). Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1975. 207 с.

ного обґрунтування шляхів вдосконалення правореалізаційного процесу, підвищенням його ефективності, необхідністю гарантування прав і свобод громадян, посиленням їх правової захищеності. Актуальність роботи зумовлюється потребою наукового аналізу правозастосування як важливого інституту теорії права в аспекті його сутності, природи, структури та функцій. З огляду на функціональне призначення, правозастосовна діяльність відіграє одну з ключових ролей у механізмі правового регулювання, адже від неї головним чином залежить своєчасна та ефективна реалізація нормативно-правових приписів. Необхідним є комплексне теоретико-правове дослідження правозастосування, визначення його реального призначення та місця у правовому регулюванні на основі поєднання наявних теоретичних знань і сучасних реалій. Одним із напрямів такого аналізу є наукове розуміння правозастосовної діяльності як особливої, самостійної складової частини багатоелементного механізму реалізації юридичних норм, що вирізняється власним механізмом, 5-структурною характеристикою, закономірностями та певним рівнем ефективності. Правозастосування, як і сам процес дії права, характеризується певною результативністю, що зумовлено дієвістю механізму цього різновиду юридичної діяльності. Механізм застосування права є багатоаспектною категорією, що характеризується певним смисловим значенням і структурною будовою, при цьому у дисертаційному дослідженні категорії «застосування права» та «правозастосування» вживаються як тотожні, що розкривається через систему юридичних понять як внутрішніх складників. Структурна характеристика механізму застосування права дає змогу дослідити його сутність, сформулювати уявлення про його природу, елементний склад та місце у правовій системі. Правозастосовний механізм, як і будь-який інший, характеризується певним рівнем ефективності. Проте наявні дослідження проблем ефективності механізму застосування права мають переважно фрагментарний характер, оскільки, як правило, здійснені в межах аналізу ефективності правового регулювання, що є невиправданим, адже в сучасних умовах правозастосування має значно ширшу мету, аніж чітке слідування загальнообов'язковим правилам поведінки. Практичний інтерес має теоретичне обґрунтування критеріїв ефективності механізму застосування права та основних шляхів її підвищення.

Summary

In the article marked that development of modern society contacts with the increase of role and value of the legal adjusting. Exactly level of efficiency of public relations, clear determination of limits of legal influence, a presence of effective mechanisms of realization of right is the important factors of providing of efficiency of right as to the means of management society. Realization of legal requirements completes the process of the legal adjusting of public relations, personifying a certain result to the same. The special form of realization of right is enforcement as most on a volume link of legal process, sent to individualization of abstract legal binding overs. Changes that take place in society, reformations of basic spheres of his vital functions need the theoretical rethinking of essence, value and nature of law enforcement activity. It contacts with the origin of absolutely new subjects of enforcement, transformation of mutual relations of his participants, by the necessity of theoretical ground of ways of perfection of rightrealization process, increase of his efficiency, necessity of guaranteeing of rights and freedoms of citizens, strengthening of them legal security. Actuality of work is stipulated by the necessity of scientific analysis of enforcement as an important institute of theory of right in the aspect of his essence, nature, structure and functions. Taking into account the functional setting law enforceable activity plays one of key roles the mechanism of the legal adjusting, in fact timely and effective realization of normatively-legal binding overs depends mainly on her. A necessity is complex theoretic law research of enforcement, determination of him the real setting and place in the legal adjusting on the basis of combination of existent theoretical knowledge and modern realities. One of directions of such analysis there is the scientific understanding of law enforcement activity as the special, independent constituent of multielement mechanism of realization of legal norms, that is distinguished by an own mechanism, 5 by structural description, conformities to law and certain level of efficiency. Law enforcement, as well as process of action of right, is characterized certain effectiveness, that conditioned by effectiveness of mechanism of this variety of legal activity. A mechanism of application of right is a multidimensional category that is characterized the defined semantic value and structural structure, here in dissertation research of category of "application of right" and "law enforcement" used as identical, that opens up through the system of legal concepts as internal constituents. Structural description of mechanism of application of right gives possibility to investigate his essence, set forth an idea about his nature, element composition and place in the legal system. A law enforcement mechanism, as well as any other, is characterized the certain level of efficiency. However existent researches of problems of efficiency of mechanism of application of right have mainly fragmentary character, as, as a rule, carried out within the limits of analysis of efficiency of the legal adjusting that is unjustified, in fact in the modern terms of enforcement has a considerably more wide goal, than the clear following the obligatory rules of behavior. Practical interest has a theoretical ground of criteria of efficiency of mechanism of application of right and basic ways of her increase.

Використана література:

1. Витрук А.М. О применении норм советского социалистического права. Правоведение. 1983. № 7. С. 23–26.
2. Вопленко Н.Н. Социалистическая законность и применение права. Саратов: Наука, 1983. 174 с.
3. Дюрягин И.Я. Право и управление. М., 1981. 168 с.
4. Дюрягин И.Я. Применение норм советского права. Свердловск: Изд-во Свердловского юрид. ин-та, 1973. 42 с.
5. Дюрягин И.Я. Применение норм социалистического общенародного права органами советской общественности: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Свердловск, 1965. 22 с.
6. Загальна теорія держави і права / За ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. Х.: Право, 2002. 432 с.
7. Калмыков Ю.Х. Вопросы применения гражданско-правовых норм. Саратов, 1976. 186 с.
8. Карташов В.Н. Правоприменительная практика в социалистическом обществе. Ярославль, 1986. 113 с.
9. Керимов Д.А. О применении советских правовых норм. Сов. государство и право. 1954. № 6.
10. Лазарев В.В. Применение советского права. Казань, 1972. 200 с.
11. Лазарев В.В. Социально-психологические аспекты применения права. Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1982. 127 с.
12. Лазарев В.В. Эффективность правоприменительных актов (вопросы теории). Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1975. 207 с.
13. Лисенков С.Л. Загальна теорія держави і права. Навчальний посібник. К.: «Юрисконсульт», 2006. 355 с.
14. Марчук В.М., Николаєва Л.В. Нариси з теорії права: Навч. посіб. К.: Істина, 2004. 304 с.
15. Наумов. А.В. Применение уголовно-правовых норм. Волгоград, 1973. 201 с.
16. Недбайло П.Е. Применение советских правовых норм. М., 1960. 258 с.
17. Рабінович П.М. Основи загальної теорії держави та права. Тернопіль: Карт-Бланш, 2002. 210 с.
18. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посіб. 5-те вид. зі змін. К.: Атіка, 2001. 176 с.
19. Решетов Ю.С. Реализация норм советского права. Казань: Тессей, 1989. 196 с.
20. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Перекл. з рос. Х.: Консум, 2001. 656 с.
21. Теорія держави та права: Посібник для підготовки до іспитів / С.М. Тимченко, Р.А. Калюжний, Н.М. Пархоменко, С.М. Легуша. К.: Вид. Паливода А.В., 2005. 118 с.
22. Томаш А. Судья и общество. М., 1980. 174 с.
23. Шахов И.Б. Правоприменительная деятельность: Правовые формы деятельности в общенародном государстве. Харьков, 1985. 173 с.
24. Юсупов В.А. Правоприменительная деятельность органов управления. М., 1979. 176 с.

Nataliia Koval,

Postgraduate Student,

King Daniel of Galicia Ivano-Frankivsk University of Law